Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Fra Filip Lastrić i dobri duh Bosne

Fra Marko Karamatić

U svijesti bosanskih franjevaca kroz sva protekla stoljeća njihova djelovanja Bosna je imala posebno mjesto. Duboko su je osjećali kao svoju domovinu i svoj zavičaj, nikada je nisu dovodili u pitanje niti je se odricali. Čuvali su je kao svoje zavičajno tlo, voljeli je kao zemlju svojih otaca. Za Bosnu su živjeli, voljeli je, a kad je trebalo, za nju i umirali. U suočenju s moćnim osmanskim Osvajačem kobne 1463. imali su dvije mogućnosti: napustiti je ili ostati u njoj kao u svojoj domovini, kao svoji na svome, pokušati iznaći modus vivendi u novome okruženju, te je sačuvati za sebe i svoj katolički puk. Bilo je, razumije se, i onih koji su mislili da treba bježati i nastaniti se u krajevima pod upravom kršćanskoga vladara, a na ostanak su gledali kao na izdaju, kolaboraciju s tuđinskom vlasti.

Franjevci su ipak odlučili ostati u zemljici Bosni i ishoditi uvjete za opstanak na svome. Odlučili su se za život u novome okruženju, iako su bili svjesni da u njegovu oblikovanju neće imati odlučujuću riječ. Za opstanak u Bosni uistinu je trebalo, osim ljubavi i privrženosti svojim ognjištima i svome zavičaju, imati mnogo diplomatskoga umijeća, vještine u ophođenju s osmanskim vlastima, i na koncu, što je osobito važno, trebalo je imati mnogo hrabrosti.

Kao mladi pripravnici za Red išli su na školovanje u blještave europske metropole, gdje su mogli neposredno doživjeti i osjetiti slobodu i sjaj drukčijega života. Međutim, nisu tamo ostajali, jer su vjerovali da bi izgubili dio sebe ako bi napustili domovinu i svoj narod. Zato su se bespogovorno vraćali u svoju Bosnu, vraćali se s ciljem da služe svome siromašnome puku, u čemu je i bio temeljni smisao njihova poziva i njihova franjevaštva: služiti onima iz kojih su ponikli. Ta činjenica i danas izaziva udivljenje i to istraživači kulturne i duhovne povijesti Bosne i Hercegovine ne zaboravljaju istaknuti.
Sa studija na visokim školama vraćali su se teološki i filozofski izaobraženi, intelektualno obogaćeni i sa iskustvima jednoga drukčijeg svijeta. Sa sobom su donosili i nove knjige iz teologije, filozofije, povijesti, medicine. I sami su pisali knjige i, usprkos svim nedaćama, nosili ih talijanskim tiskarima i tamo ih objavljivali, a onda se s bisagama preko ramenâ punih knjiga vraćali u domovinu i stavljali ih na raspolaganje svojoj franjevačkoj zajednici, ali i svome gotovo posve nepismenome narodu, duboko vjerujući u snagu pisane riječi.

U takvome je ozračju rastao i duhovno se oblikovao fra Filip Lastrić (1700 – 1783), jedan od najistaknutijih u cijeloj plejadi franjevaca četiristoljetnog razdoblja osmanske

vladavine. Rodio se u Oćeviji kod Vareša 1700. Osnovnu naobrazbu stekao je u Kraljevoj Sutjesci, filozofiju i teologiju studirao u Italiji. Obavljao je službu profesora filozofije, učitelja novaka, provincijala Bosne Srebrene, pisao je filozofske i teološke rasprave, a autor je i više knjiga propovijedi kao i prvog historiografskog djela na tlu BiH. Umro je u Kraljevoj Sutjesci 1783. Fra Lastrić je svoj životni put započeo u trenutku kada je Bosna ostala s vrlo malim brojem katolika, njih oko 25.000, a računa se da ih je oko stotinu tisuća iselilo, uglavnom u Prekosavlje, kao posljedica austrijsko-turskog rata (1683 – 1699). U tako opustošenoj Bosni ostalo je manje od trideset franjevaca i samo tri samostana (Kraljeva Sutjeska, Fojnica, Kreševo), dok su svi ostali porušeni ili spaljeni.

Fra Lastrić se, očigledno, zbog potreba franjevačke zajednice i katolika u Bosni već kao student pokazao spremnim na odricanje od mogućeg osobnog promaknuća, kao što je, primjerice, profesorska služba na nekom učilištu u inozemstvu, za što je kao darovit i marljiv student imao dobre preduvjete.

Život u porobljenoj Bosni, koju on katkada naziva jednostavno Bosna Srebrena, bio je za katolike uistinu težak i pun neizvjesnosti, a u pojedinim razdobljima dramatično je kulminirao u progonima i nepravdama. Fra Lastrić je bilježio takve dramatične događaje do kojih je dolazilo u momentima bezvlašća, kada se palilo i ubijalo, kada nitko nije bio siguran za svoj život, kada su se međusobno ubijali i pripadnici povlaštene konfesije. On je bio duhovno snažna osoba s naglašenim intelektualnim i moralnim autoritetom te je uživao velik ugled među franjevcima u BiH. Tu tvrdnju potkrepljuje i činjenica da su se franjevci redovito s njim savjetovali o svim važnijim pitanjima, prije nego što su donosili za zajednicu značajne odluke.

Fra Lastrić je inzistirao na tome da je matica i središte provincije Bosne Srebrene zapravo u Bosni, od koje su se vremenom odvajale i nastajale druge provincije, kao njezine kćeri.

Kada je 1757. Bosna Srebrena dokinuta i degradirana na niži stupanj u okviru tradicionalne teritorijalne podjele u Redu, to je povrijedilo ponos bosanskih franjevaca, zbog čega su odlučili pisanim putem obratiti se u Rim i tražiti ispravljanje učinjene nepravde. Ali nisu se zadovoljili samo time, nego su, uz to, poslali i fra Filipa Lastrića s ciljem da se on svojim umijećem i autoritetom izbori za povratak oduzetih prava i časti prastare Provincije, što je on i učinio a to je potvrđeno posebnim papinim dekretom 1758. godine.

Ta događanja vezana za status franjevaca u Bosni i Hercegovini, nakon podjele, utjecala su na odluku Filipa Lastrića da napiše djelo o povijesti Bosne. Pregled starina (Epitome velustatum Bosnensis Provinciae) na latinskom jeziku, koje je tiskano u Italiji (treće dopunjeno izdanje izašlo u Anconi 1776.)

Kada pak u Pregledu starina govori “o svjetovnoj i građanskoj Bosni”, on iznosi i dodatni motiv za pisanje toga svog djela: da ono bude poticaj budućim naraštajima da istražuju svoju prošlost i da njeguju historiografsku znanost.

Tim svojim djelom Fra Lastrić je na osobit način izrazio svoju privrženost Bosni, kao svojoj domovini, i franjevačkoj provinciji Bosni Srebrenoj u čiju je obranu uložio mnogo

truda i za čiju se čast bio spreman do kraja žrtvovati i ako treba, kako je rekao, “s njom iščeznuti u pepelu.” Nastanak djela, dakle, potaknut je obranom provincije Bosne Srebrene. Njezinu je povijest napisao na latinskom jeziku i učinio je pristupačnom i onim zainteresiranim čitateljima daleko izvan Bosne.

Fra Filip Lastrić je bio jedna od najznačajnijih ličnosti u kulturnoj baštini Bosne i Hercegovine, bio je i ostao veliki privrženik svoje Bosne i svoga naroda, komu je misao o Bosanskom kraljevstvu uvijek oživljavala nadu u slobodu i samostalnost. Takav je bio fra Filip Lastrić – čovjek Bosne, njezin dobri duh!

© 2007 Fra Marko Karamatić

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.